

TAURIAISTEN VARHAISHISTORIAA JA ESIÄITEJÄ SUOMUSSALMEN KIANNALLA

Juhani Tauriainen

(Tauriaisten sukujuhla Hyrynsalmen Ukko-Hallassa 6-7. 7. 2013)

1. JOHDANNOKSI

Olen viimeisen viiden vuoden aikana havainnut, että kiinnostusta sukumme juuriin on ympäri maata ihan kiitettävästi. Rohkenen sanoa näin lähinnä sähköpostitse allekirjoittaneelle tulleiden kysymysten perusteella. Parina viime vuotena on noussut esille jopa ajatus, antaisiko moderni DNA-tutkimus jotain lisää siihen, mitä tällä hetkellä sukumme alkuvaiheista tiedämme tai arvailemme. Luotan jopa siihen, että eri tahoilla käytävä Tauriaisten esi-isien etsintä tulee aikanaan tuomaan perusteltuja vastauksia niihin nykyisiin aukkopaikkoihin ja kenties kumoamaan monet oletukset ja arvelut -- joihin minä itsekkin olen melkoinen syypää. Tämä puheenvuoroni pyrkii olemaan pienimuotoinen aikaisemmin kirjoittamani **tarinan täydennys** ja nykytietojemme **päivitys**. En valitettavasti kykene kertomaan sellaista, mikä olisi edes muutaman sukuhistorian aukkopaikan osalta sellainen "lopullinen totuus", jota yksikään toinen ei enää kykenisi todisteillaan kumoamaan.

Tälle on syynsä. Ensinäkin se, etten ole omistautunut täyspäiväisesti Tauriaisten menneisyyden lisäselvittelylle. Toiseksi se, että "totuuksien esille kaivaminen" lähes keskiajalta asti on työlästä, huolimatta siitä, että sukujen tutkiminen on digimaailman tullessa helpottunut -- ainakin 1700-luvun puolivälin jälkeiseltä osalta. Toistaiseksi digitalisointi ei vielä auta esim. vanhojen tuomiokirjojen tuhansien sivujen läpikäynnissä. Käräjille viedyt entisten Tauriaisten ja heidän aikalaistensa asiat ovat kuitenkin dokumenttilähteistö, joka voisi monessa asiassa auttaa parempiin totuuksiin.

Kolmanneksi vielä dokumenttien laatuun liittyvä kommentti: Vanhimmat Tauriaisiinkin liittyvät asiakirjat ovat vaihtelevia laadultaan: lyhyitä ja viitteellisiä sisällöltään, vanhalla ruotsinkielellä tehtyjä, monelta osin asiakirjasarjoissa on vuosien ja vuosikymmenten mittaisia aukkoja. Asiakirjoja laatineet viranomaiset olivat itsekkin vain ihmisiä: He tekivät merkinnöissään inhimillisiä virheitä, arvelivat joskus tilanteen talossa A ja B olleen näin ja näin eikä heidän koukeroinen kirjoitusjälkensä ollut suinkaan kaunokirjoitusta eivätkä he ruotsinkielisinä kysyneet aina kirjoittamaan edes suomenkielisten ja ruotsia taitamattomien alamaistensa nimiäkään yhtenäisellä tavalla vuodesta toiseen tai asiakirjasta toiseen.

2. SUVUN TULO SUOMUSSALMELLE

Tarkennusta Kiannalle tulon aikaan

Nyt tiedossa olevan perusteella voidaan pitää varmana ja todistettuna, että sukumme tuli Suomussalmen pohjoisosiin 1630-luvun puolivälin jälkeen, ja siellä on myös muualle Pohjois-Suomeen levinneen Tauriaisten heimon alkukoti. Mistä se Kiannalle ja Perankaan tuli ja milloin tarkasti ottaen, missä tehtävissä ja aikeissa ja minne tarkasti ottaen he asettuivat ? Näihin minulla ei ole toistaiseksi vastauksia, joita voisinkin pitää täysin lopullisina totuuksina.

Muutama täydennys nykytietoihin on paikallaan. Tutustuminen Ruotsin valtionarkistosta saatuihin ruotuluetteloihin v. 1627 ja 1629-1635 tuotti jotain aineksia lisäpäähkäilylle. Näitä ruotuluetteloita laadittiin Kustaa II Adolfin Suomessa sotilastarkoituksiin. Ruotuihin jaettujen talonpoikien velvollisuutena oli puolustaa valtakuntaa ja varustaa sotaväkeä ja palkata ja elättää ruodun puolesta **knihtejä, sotilaita**. Ts. luettelot kertovat sekä taloista ja niiden 15-60-vuotiaasta miespuolisesta väestöstä että ruotusotilaista. Ne sisältävät myös miesten ikätietoja, joita en kykene pitämään takuuvarmoina, kun saman miehen ikä parin vuoden välein tehdyissä ruodullepanoissa saattaa vaihdella jopa 10 vuotta ! Puutteistaan huolimatta aineisto tarkentaa kuvaa Tauriaisten saapumisesta Kiannelle ja auttaa ehkä jotakuta toista tutkijaa etsimään suvun aikaisempaa taustaa vielä muista samaa aikaa koskevista lähdeaineistoista.

V:n 1627 ruotuluettelo mainitsee Kiantajärvellä asuvan NIELS TOURISEN Kiantajärven ruodun täysikäisenä miehenä. Hänen ilmoitettiin olleen 30-vuotias eli syntynyt 1597. Listalla on kolme neljä "uudisasukkaaksi" kutsuttua, mutta jo melko iäkästä miestä (*Eskell Luukkonen 60 v., Anders Pellinen 70 v. Pålwell Tormå, 60 v. ja Peer Komolainen 50 v.*). Kiannan seudun ruodut sisälsivät yhteensä 29 nimeä. Nuoria, 20-25 vuotiaita uudisasukkaiksi nimettyjä oli yhteensä 7 kpl. V:n 1629 ruotuluettelo mainitsee saman Niilon, nyt kirjoitettuna muotoon NILS TOURUINEN. 32 v. Lisätietona kerrotaan, että hän on 72-vuotiaan Anders Pellisen syytinkimies tai syytinkipoika.

Sama luettelo v:lta 1629 tuo mielestäni esille myös LAARS TOORUAIN - nimen, joka valitettavasti on kirjoitettu uudisasukkaiden listalle sukunimen alkupäänkirjainten osalta kovin epäselvästi. Hänet ilmoitetaan 40-vuotiaaksi ts. hän olisi syntynyt v. 1589. Hän kuului toiseen 10-miehiiseen "Kiandojärven" ruotuun kuin NILS. Koska lähinnä oleva sekaantumismahdollisuus olisi sukunimeen *Tormå - Tormua*, yritin selvittää ongelmaa. Tormuan sukuisia miehiä ei kuitenkaan löydy lainkaan 1629:n luettelosta, mutta kylläkin 1630 Puolangan kylän miesluettelosta.

V:n 1630 ruotuluettelo sisältää molemmat Larsin ja Nilsin. NILS on nyt suvultaan TAUROINEN ja hän on Anders Pellisen syytinkimies. Kiannan toisessa ruodussa tulee esille LARS, sukunimeltään muodossa TORWOINEN tai TORUOINEN, mutta hänen ikänsä on nyt merkitty 30 v. eli v. 1599 syntyneeksi.

Tämä vahvistaa aiempia havaintojani, että Kiannalla asui ainakin kaksi Tauriaista 1630-luvulla. Aikaisemmin (2006) olen arvellut, että Lauri tuli todistetusti Perangalle v. 1638. Asiakirjoissa näet todetaan, "*ettå lautamiehet Erkki Kemppainen ja Antti Heikkinen nimitettiin jakamaan Perännån joen vierella olevan raiviomaan kahden Kiannalta olevan uudisasuttajan, jotka olivat "Hans Tåwriainen" ja Lars Torvinen, välillä "*. Tämän asiakirjakohdan on päätelty sisältävän kaksi kirjurin tekemää virhettä. Mainittu *Tåwriainen* tarkoittaa selvästi Tauriaista ja etunimen "*Hans/ Hannu*" kuuluisi olla Lars/ Lauri.

Em. ruotuluetteloiden valossa Lauri olisi kumminkin tullut seudulle jo n. 10 vuotta aikaisemmin ja liikkunut uudisasukkaana Kiannalla jo 1620-luvulla. Sama pätee myös edellä mainittuun Niiloon (*Niels/ Nils*), joka ruotuluetteloiden mukaan olisi hakeutunut syytinkimieheksi uudisasukasvanhuksen, Antti Pellisen taloon.

Molempien miesten nimet katoavat v:n 1630 jälkeen ruotuasiakirjoista eikä heitä mainita myöskään Kiannan muissa dokumenteissa kuten esim. maakirjassa v. 1633. Vasta v:n 1641 henkikirja mainitsee Lars TAURIAISEN, Silloinen sukunimen kirjoitusasu on syytä huomata aivan erityisesti, sillä **Tauriainen** tulee nimenä ensi kertaa henkikirjaan pysyäkseen siellä siitä eteenpäin. Nilsin nimi katoaa ruotu- ja henkiluetteloista. Vastausta, miksi näin tapahtui ei ole. Voin esittää vain kysymyksiä kuten esimerkiksi, kävikö niin, että syytinkimies otti isäntänsä sukunimen "Pellinen" tai että Pelliset

ja Niilo muuttivat kokonaan muualle, kun Pellisiäkään ei löydy Kiannan seudun luetteloista.

Tauriaisten sotilastausta

Olivatko Niilo ja Lauri entisiä sotilaita, jotka liikkuivat Kiannan lähiseuduilla eläkeikänsä lähestyessään etsimässä itselleen pysyvää asuinsijaa? Sähköpostiviesteistä on tullut tietooni, että asiakirjoissa olisi mainittu v. 1600 syntynyt sotilas, nimeltään Lars Tauriainen eli *Stjärna*, mutta kukaan ei ole kertonut tarkemmin alkuperäistä tietolähdettään enkä itse ole häntä löytänyt Kiannan enkä Pudasjärven asiakirjoista.

Varhaisten Tauriaisten sotilastaustaan viittaisi myös v. 1652 Kajaanin kärjäkirjassa oleva tieto Nils Taurinen-nimisestä sotilaasta ja Paltamon kesäkäräjien tieto Matz Tauriainen-nimisestä sotilaasta v. 1653. Arvelen, että mainittujen käräjien päätöksillä järjesteltiin miesten sotilasviran ehtoja. Nämä Nils ja Matz voisivat ikänsä puolesta olla Laurin poikia, jotka nuorina miehinä olisivat palvelleet sotilaina lähiseudulla ja tulleet myöhemmin eläköidyttyään omille taloilleen, Niilo Perankaan ja Matti Piispajärvelle (ks. *Tauriainen*, 2006). Toinenkin tulkintamahdollisuus on olemassa eli Niilo olisi ikänsä perusteella voinut olla myös v:n 1627 ruotuluettelossa mainitun Nielsin (s. 1597) poika.

Simo Tauriaisen arvoitus

Edellä oleva selventää myös erästä toista ongelmaa. Näyttää ilmeiseltä, että suvun erilaiset kirjoitustavat kuten Toronen, Touruinen jne. kiteytyivät asiakirjoissa Tauriainen-nimeksi. Tauriainen on tullut pysyvästi asiakirjakäyttöön 1640-luvulle tultaessa Laurin nimenä.

Aiemmin olen tuonut esille SIMON TOROSEN / TOURUISEN / TOROISEN yhtenä ensimmäisistä Kiannan Tauriaisista. Hänen nimensä esiintyy vaihtelevasti em. sukunimen muodossa ensi kerrasta v.1645 asti ainakin vuoteen 1654 asti, jolloin Kajaanin vapaaherrakunnan(= KVPHK) asiakirjat tunsivat Lars Tauriaisen ja Simon Taruisen. Spekulointi sillä, oliko Simon tosiaan Toronen/ Toroinen ja siten ihan eri sukua kuin Tauriaiset voitaneen jo tältä pohjalta lopettaa turhana. Simonkin osalta on kyse on samasta Tauriais-suvusta.

Viimeinen peruste spekuloinnin lopettamisessa on KVPHK:n tuomiokirja Paltamon kesäkäräjiltä v. 1653, jolloin Simon **Pehrson Taurainen** vaatii **sedältään** Lars Tauriaiselta jotain, joka olisi aiemmin kuulunut hänen isälleen tai Larsin isälle. Tässä siis on näyttö Simon ja Laurin sukulaisuudesta ja vihje siitä, että Tauriaisten vanhimpaan kerrokseen Kiannalla (tai jossain muualla) olisi kuulunut myös Pekka-niminen mies (*Pehr*), joka puolestaan olisi ollut Laurin (synt. 1589/ 1599) veli. Tämän valossa aikaisemmat tiedot täydentyvät Simo Tauriaisen sukutaustan osalta.

Suvun alkuperäinen asuin- ja lähtöseutu

Tähän kysymykseen ei ole uutta sanottavaa aikaisempaan verrattuna (ks. *Tauriainen* 2006). Tietoja voi täydentää vain siltä osin, että Viipurin läänin Antreassa on ollut **Taurujen** sukukeskus ainakin 1600-luvun alusta asti (ks. *Tauriainen*, 2008). Jääsken Koljolan kylän seudulla sijaitsi myös *Taurulan kylä*. Kysymys Taurujen ja Tauriaisten mahdollisesta sukulaisuudesta on varmaa vastausta vailla, ja perustuu toistaiseksi vain nimistölliseen "sukulaisuuteen". Vaikka Antrean eli entisen Suurjääsken pitäjän itäosan Tauru- ja Tauriais-historian yksityiskohdat eivät ole tyhjentävästi selvillä, näyttäisi siltä, että tässäkin on kyse sukunimien kirjoitusmuotoon liittyvistä ongelmista. Todettakoon vielä, että sekä *Tauruiksi* että *Taurisiksi* kutsuttuja on asunut Antrean alueella 1600-luvun alkukymmenillä. Myös nimi *Tuomas Taurulainen* tulee esille 1500-luvun asiakirjoissa. Maakirja Inkerinmaan Keltosta kertoo, että sinne muuttivat v. 1630 *Niels Taurinen* ja *Göran Tauru* Jääsken pitäjän

Taurulan kylästä. Näiden nimistöperusteisten havaintojen arvoa Taurujen ja Tauriaisten verisukulaisuuden todentamisessa voitaneen jossain määrin testata DNA-pohjaisella jatkotarkastelulla.

Internet-sivuilla (*Matti Lund ym.*) käydyssä keskustelussa näyttää tarjotun myös Antrean seutua mahdolliseksi Kiannan Tauriaisten lähtöpaikaksi. Tässä vaiheessa käytettävissä olevien tietojen perusteella pidän sitä epätodennäköisenä. Kiintoisampaa olisi saada lisätietoa, mikä kertoisi sekä Jääsken Taurujen että Kiannan Tauriaisten lähtöseudusta. Tulivatko Taurut Kaarle IX:n aikaan ns. knaapi-talonpoikina Venäjän rajan vartijoiksi ja vakoilijoiksi Jääsken Koljolan kylään (*myöh. Antrean seudulle*) Hämeestä eli samoilta seuduin, minne keskiajan loppukymmenillä asiakirjoissa esiintyneet Pälkäneen ja Karkun Tauraset/ Tauraiset ja Vesijärven Narvankylän Taurat olivat sijoittuneet.

Lopuksi

Sanomani perusteella ja sitä täydentäen seuraavat kokoavat huomiot:

1. Tauriaisten tuloa Kiannan kylään voidaan aikaistaa n. 10 vuodella taaksepäin eli 1620- luvulle.
2. Aikuisikäisiä Tauriaisia oli ennen v. 1650 ainakin kahta eri sukupolvea. 1. sukupolvessa oli ilmeisesti kahden sijasta kolme miestä, Niilo, Lauri ja Pekka. Pekka ja Lauri olivat veljeksiä tuomiokirjasta esille tulleen Simo Tauriaisen patronyymien perusteella. Todisteita Pekan olemassaolosta juuri Kiannan seudulla eivät ole tiedossani.
3. Myöhemmät Tauriaisten kantaisien sukupolvet (3-4. sukupolvi 1:stä laskettuna) ovat palautettavissa 4-5:n perustalon asukkaisiin.

1. Perankaan Peranganniemellä	2. Anttila/ Hemmilään Peranganniemelle
3. Pistoon Pistojärvelle	4. Piispajärvelle
5. Niilo Niilonp. Tauriaisen kautta Keinälän-
eli Kiannaniemelle Vikiön/Taurialan
taloon.	

4. Piston talossa asunut sukuhaara on Kuusamon, Pudasjärven/ Taivalkosken suunnan Tauriaisten tärkein tausta, kun mm. Lars-, Matts- ja Christer-nimiset nuoret miehet muuttivat 1680-luvulta alkaen pohjoisemmaksi Kiannalta mm. Kuusamon Soivion kylään. Monet Tauriaiset ottivat siellä talojensa entisten sukujen mukaan uuden nimen. Niinpä Tauriaisverta on Kuusamossa ja sieltä pohjoiseen sijainneissa pitäjissä paljon enemmän kuin yleensä tiedetään. Tauriais-nimisiä esi-isiä on mm. seuraavissa suvuissa: *Tyni, Polojärvi, Kylmäluoma, Parkkisenniemi, Tavajärvi ja Kaisto*.

5. Pudasjärvelle/ Taivalkoskelle sukua tuli myös useiden Tauriais-naisten kautta.

6. Isovihan jälkeen mm. Pistossa asuneen Klemetti-nimisen miehen perheen mukana sukua tuli myös Utajärvelle. jossa se jatkui ainakin Korhosten suvun välityksellä.

7. Muita keskeisiä Tauriais-suvun kanta-isiä 1700-luvun alkuvuosilta ovat:

1. Taurialan/ Vikiön talon Niilo Niilonpojan perillisistä **Johannes** Suomussalmen sukujen suuntaan
2. Perangan Lauri Niilonpojan perillisistä **Henrik ja Tuomas** Paltamon, Oulun, Kuhmon, Puolangan ja Suomussalmen sukujen suuntaan

3. TAURIAISTEN SUVUN KANTAÄITIEN PERINNÖSTÄ

Johdannoksi

Hieman toisenlaisen näkökulman Tauriaisten esihistoriaan tarjoaa kysymys, keitä olivat esiäitimme eli varhaisimpien kanta-isien vihityt tai vihkimättömät puoliset ? Kenestä polveudumme äitien suvuista katsottuna ?

Tämä puoli sukujen varhaishistoriasta jää hyvin usein täysin piiloon ja arvailujen varaan. Vanhat maakirjat, veroluettelot ja henkikirjat kertovat heistä vähän. Vain vanhojen tuomiokirjojen, testamenttien tai perukirjojen avulla voidaan tavallisen kansan naisista ja perheiden äideistä saada lisätietoa, mutta vielä 1600-luvun Kainuussa selvästi miespuolisia vähemmän.

Niinpä Tauriaistenkin parin ensimmäisen sukupolven naiset ovat lähes poikkeuksetta tuntemattomia. Kolmannen sukupolven kohdalla eli n. 1670-luvulta eteenpäin tilanne on jo parempi. Valitettavasti silloinkin saadaan helpoiten tietoa vain puolison etunimestä ja perheen tyttärille annetuista nimistä. Seurakuntien historiakirjat - luettelot syntyneistä, kuolleista ja kastetuista, vihityistä jne. - ovat jo paljon parempi lähde myös naisten kannalta, jos rekistereitä on olemassa. Ns. rippikirja-aineistoa on Kainuun pitäjistä melko vähän 1600-luvun puolelta, Suomussalmen osalta se itse asiassa puuttuu kokonaan. Vasta isovihan jälkeen 1730-luvulta alkaen Paltamon pitäjän rippikirja-aineistot lisääntyvät, joskin monia aukkoja jää. Heikko naisia koskeva tietopohja onkin yksi perussyy "naissukututkimuksen" vähäisyyteen.. Isien puoleisten sukulinjojen seuranta on ollut paljon helpompaa.

Esimerkkejä Tauriaisperheiden emännistä ja tyttäristä

Mitkä suvut Suomussalmelta olisivat Tauriaisten sukutaustan selvittämisen kannalta tärkeitä ja kiintoisia ? Mistä suvuista ensimmäisten sukupolvien Tauriaismiehet löysivät puolisonsa ? Jotain pohjaa löytyy kirjastani *Kamppaillen kiinni korpimaihinkin Kiannalla* (2006). Valitettavasti on todettava, että liian monta 1. ja 2. sukupolven Tauriaisten puolisoista on jäänyt oletusten varaan, kun asiakirjapohja puuttuu.

Otettakoon tarkasteluun pari esimerkkiä. Ensimmäinen antaa viitteitä erään Kiannan varhaissuvun suuresta merkityksestä Tauriaisten geeniperimän kannalta. Toinen on esimerkki muutaman Tauriaistalon emäntien tarmokkuudesta ja asemasta 1700-luvun kyläyhteisössään.

Liepan suku ja Liepan tyttäret

Eräs ensimmäisistä Tauriaistalojen emännistä, joiden sukunimi on tiedossa, on **Niilo Niilonp. Tauriaisen vaimo Margetha/ Marketta Tuomaant. Lieppa**. Hän oli Keinälänniemelle tulleen Liepan perheen tunnetuista tyttäristä toinen. Hänen sisarensa oli **Elin / Elina Tuomant. Lieppa** ja nämä sisarukset ovat Suomussalmen Tauriaisten ja Moilasten sukujen tärkeitä kantaäitejä.

Lieppa-sukua on asiakirjojen mukaan asunut mm. Ristijärven kylässä (ks. esim.ruod.luettelo 1627). Sieltä sukua muutti Kiannan kylään ja Jaakko Lieppa-niminen mies tuli "Kiandojärvelle" suunnilleen samaan aikaan kuin Niilo ja Lauri Tauriainenkin (ks. esim. ruod.luettelo 1629 ja maakirjat 1633,

1635,1636). Hän lienee syntynyt n. 1595. Lieppojen asuinpaikka sijaitti Pankaniemellä eli Keinälän- eli Kiannaniemellä. Talo oli toinen Keinälänniemellä 1650 sijainneista "Keinäläksi" nimitetyistä ja sen sijoille syntyi myöhemmin isojaossa Mäkelä, Kianta 12 (1870-luvulla). Kiannan seudun Lieppojen suvun koostumus ei ole täysin tiedossani, mutta alla oleva yhteenveto antaa perustiedot:

1. sukupolvi

Jaakko (Jacob) Lieppa (n. 1595 - k. ennen 1640)

2. sukupolven edustajia:

1. **Erkki (Erick) Lieppa (1613-1653/54)**

puoliso: Helga Tuomaant. Hillutar Auhonkylästä (s. n. 1610 - k. n.1694). Patronyymitiedon puuttuessa ei ole täysin varmaa, oliko Erkki Jaakon poika. Ensimmäisen kerran Erkin nimi on mainittu isäntänä v. 1637. Vuoden 1641 henkikirjassa hänet on mainittu isäntänä, mutta puolisoa ei ole merkitty väkiluetteloon.

V:n 1641 henkikirja herättää monia kysymyksiä, sillä sen mukaan Erkillä olisi ollut poika ja tytär, mutta heidän "täysikäisyytensä" ei liene uskottavaa, koska Erkki itsekin oli silloin vain 28-vuotias. V:n 1642 henkikirjassa lapsia ei mainita lainkaan.

Erkillä ja Helgalla oli V:n 1674-75 tuomiokirjatietojen mukaan (KVPHK) pojat Tuomas, Jaakko, Olli ja Erkki sekä tytär Anna. Erkki Erkinp. Liepan ikätiedot ovat tarkimmat (s. 1650, haudattu Kerälän kylässä 16.5.1730). Tämä nuorempi Erkki Lieppa isännöi Kerälän kylässä jo v. 1690. Talo lienee tullut hänelle Raukko Tihisen ja Kerttu Hilluttaren kasvattipoika-aseman ja syytinkisopimuksen kautta.

2. Tuomas (Thomas) Erkinp. Lieppa (s. oletettavasti 1630-luvun puolivälissä, k. n. 1685). Tuomas on mainittu Kajaanin vapaaherrakunnan manttaaliluettelossa 1. kerran 1655 ja nimi säilyi luetteloissa yhtäjaksoisesti 1680-luvulle asti. Myös Jaakko Liepan nimi mainitaan muutaman kerran veroluetteloissa. Luonnollisesti leski Helga hallitsi talon menoa poikiensa taustalla. Tuomaan puolison nimi ei ilmene lähteistä lainkaan yksiselitteisesti. Tuomaan oman perheen koostumus jää epävarmaksi, mutta siihen lienevät kuuluneet pojat Tuomas nuorempi, Lauri ja todennäköisesti myös Jaakko ja Erkki sekä tyttäret **Elina** (Elin) ja **Marketta** (Margetha).

Niilo Niilonp. Tauriainen ja Marketta Lieppa Tauriaisten kantaperheenä

Otsikossa mainittujen puolisoitten ikää ja heidän elämänvaihteitaan ei tunneta tarkasti. Kun internet-keskustelusta (Matti Lund ym.) on tullut esille, että Niilo Niilonp. oli otettu Lieppojen taloon kasvattipojaksi. Hän tuskin tuli kasvattipojan asemaan ihan nuorena, sillä Erkki Liepan leskeksi jääneellä Helgalla oli varmaan huoltamista omien lastensakin takia. Paltamon 1. rippikirjan mukaan Niiloa koskevat ehtoollismerkinnät päättyivät v. 1737 joten Niilon kuolinvuosi osunee aikavälille 1637-1648. Marketta Liepan synnyin- ja kuolinajat (n.1665-1727) ovat samalla tavalla arvioita. He avioituivat n. 1685, mikä ajankohta on likimääräinen.

Siitä, mistä syystä Niilo oli otettu kasvatiksi Liepan perheeseen ei ole asiakirjatietoa. Tausta saattaa piillä Lieppojen ja Tauriaisten aikaisemmissä sukuyhteyksissä. Internet-keskustelun (Matti Lund ym.) yhteydessä tulee nimittäin esiin, että Erkki Lieppa saattoi itse asiassa olla Niilon isoisä äitinsä puolelta. Niilon isän, Perangan kantatalossa asuneen Niilo Laurinpojan vaimon nimestä tai suvusta ei ole aiemmin ollut mitään tietoa, mutta edellisen valossa Niilo Laurinpoika olisi ollut Erkki Liepan vävy, vaikkapa tytär Annan aviomies. Tätä kautta syntyisi Niilo Niilonpojan ja Marketta

Tuomaantytären välille serkkusuhde.

Asiakirjat osoittavat, että Niilo Niilonpoika oli renkinä Lieppalassa 1680-luvun alkuvuosina ja hän avioitui Tuomas Liepan tyttären kanssa kymmenluvun puolivälissä. Hänet mainitaan sekä vävynä että lankona talonväen joukossa. Useilta 1690-luvun vuosilta on merkintöjä siitä, että Niilo ja Marketta viljelivät Lieppalaa Tuomaan ja tämän veljien rinnalla.

Niilo Niilonpojalla oli alkuaan "syytinkipojan" asema Lieppalassa. Lieppojen ja Niilon perheen pesäero syveni, kun Niilo esitti Paltamon käräjillä 1696 Liepan lesken *Helka Hilluttaren* suullisen testamentin, jolla tämä testamenttasi kaiken omaisuutensa juuri "syytinkipojalleen" Niilolle ennen muita sukulaisia (*Paltamo, kesäkäräjät 1696.RR33, s. 152*). Mitä tuo omaisuus tarkasti ottaen oli, ei ole tiedossani.

Em. testamentti lienee sinetöinyt Lieppalan isäntävallan ja sukupolvien vaihtumisen lopullisesti. Uuden sukupolven isäntinä mainittiin Tuomaan pojista vuorollaan jokainen, ensimmäisinä Tuomas. Tarkkaa käsitystä ei ole suvun sisäisistä tapahtumista eikä siitä, mitä Lieppojen talon omaisuus kaiken kaikkiaan oli. Oliko jopa niin, että siihen kuului talokokonaisuus, joka käsitti Lieppojen "päätalon" (*myöh. Mäkelä, Kianta 12*) sekä erään vanhan asuinpaikan, jonka sijoille syntyi "Vikiö" (*myöh. Tauriala 5*). Näyttää, että omaisuus oli Tuomas Liepan kuoltua pääasiassa hänen poikiensa ja Niilon perheen yhteisessä hallinnassa jonkin aikaa, n. vuoteen 1698. Talo oli vaikeuksissa ja Lieppojen osalta verottaja katsoi sen rutiköyhäksi. Tuomas Tuomaanp. muutti n. v. 1700 toisaalle, Antti Kettusen taloon, jonka yhtiömiehet Perttu Romppainen ja Tuomas Lieppa olivat ylösottaneet. Tuomaan mukana muuttivat myös vaimo Riitta, veljet Lauri, Jaakko, sisar Elina ja renki Pauli (*ks. Paltamon henkik. 1708*). Tuomas oli talossa ainakin vielä 1724. Liepan veljeksistä Erkki mainittiin torpparina ainakin mm. v. 1702-1708. Joinakin vuosina hänen kerrotaan elättäneen itseään kerjuulla.

Niilon ja Marketan asuinpaikaksi ja taloksi vakiintui ajan myötä - alkaen n. 1699 - Vikiön nimellä ollut talo, joka tunnettiin pitkän aikaa paremmin Tauriala-nimellä (*Kianta nro 5 ja isojaossa Kianta 11*). Niilon perhe onnistui nostamaan talonsa varsin elinkelpoiseksi. Vikiön nimellä on vanha historiansa Kiannalla. Se lienee ollut *Hendric Wijkön* entinen talo, perustettu ehkä jo 1610-luvulla, mutta autoitunut tai siirtynyt toisten haltuun tai Lieppojen tilan osaksi ennen 1650-lukua.

Vikiön Niilo Niilonpojan ja Marketta Liepan liitto oli hedelmällinen. Perheestä on käytettävissä varsin yksityiskohtaiset tiedot, luotettavimmat kuin oikeastaan yhdestäkään toisesta 1600-luvun Tauriasten perheestä. Heidän lapsensa olivat:

<i>Johannes</i>	<i>s. 1691, k. 1749 Suomussalmi</i>	
<i>Kaisa (Carin)</i>	<i>s. 1691, k. 1780 Suomussalmi</i>	<i>puoliso Henrik Juntunen</i>
<i>Elina (Elin)</i>	<i>s. 1695, k. 1764 Suomussalmi</i>	<i>puoliso Erkki Keinänen</i>
<i>Anna</i>	<i>s. 1699, k. 1759 Suomussalmi</i>	<i>puoliso Tuomas Matero</i>
<i>Marketta (Marget)</i>	<i>s. 1702, k. 1762 Hyrynsalmi</i>	<i>kuoli leskenä</i>
<i>Lauri (Lars)</i>	<i>n.1705</i>	
<i>Malin</i>	<i>s. 1712, k. 1764 Pudasjärvi</i>	<i>puoliso Paavo Räisänen</i>
<i>Riitta (Brita)</i>	<i>s. 1713, k. 1774 Paltamo</i>	<i>puoliso Iisakki Sihvonen</i> <i>(Sifwonen)</i>

Johannes Niilonpoika jatkoi Tauriasten sukua Suomussalmella. Hänen puolisonsa oli Anna Materotar. Heidän poikansa Aapon (*Abraham*) jälkipolvien kautta syntyi sukuyhteys 1840-luvulla myös Niilo Niilonpojan veljen, Lauri Niilonpojan sukuhaaraan. Lauri Juhonp. Tauriainen (*Vikiön*

Niilon haaraa) ja Riitta Juhont. Tauriainen (*Perangan Laurin haaraa*) avioituivat ja muuttivat Suomussalmen Pupon talon isäntäväeksi. Näin ollen Marketta Liepan verenperintöä on myös Pupon talosta myöhemmin Kuhmoon ja Ouluun muuttaneiden Tauriaisten joukossa.

Elina Tuomaant. Lieppa ja Jaakko Pekanp. Moilanen Tauriaisten ja Moilasten kantaperheenä

Liepan tyttäristä kulkee tärkeä side myös toiseen suureen suomussalmelaiseen sukuun, **Moilasiin**. Marketan sisar, **Elina Tuomaant. Lieppa** (s. 1667, k. 14.1.1758) avioitui **Jaakko (Jacob) Laurinp. Moilasan** (s. 1667, k. 5.1.1758 *Kiannanniemellä*) kanssa, joka kuului Kiannalle tulleiden Moilasten toiseen sukupolveen.

Jaakon isä, Lauri Pekanp. Moilanen oli ensimmäinen Kiannalle muuttanut Moilas-sukuinen, joiden juuret ovat Puolangalla. Hänen vaimonsa oli Anna Hytitär. Perhe tuli Piispajärvelle n. 1685, kruununtalalle, joka lienee alkuaan kuulunut Simo Tauriaiselle ja jossa asui 1680-luvulla Taneli Tervonen. Talokauppojen jälkeen Lauri Pekanpoika siirtyi Keinälänniemelle 1698 - yhteen Keinästen suvun entiseen perintötaloon, Keinälään. Pekka Keinänen ja Katri Laurint. Tauriainen siirtyivät silloin puolestaan Moilasan taloon Piispajärvelle. Siitä alkaen Moilaset asuivat Keinälän- eli Kiannanniemen päätaloa(Kianta 1, nimellä Junnula eli Kianta 10 isojaossa 1870-luvulla).

Jaakko Laurinp. Moilasella ja Elina Liepalla oli seitsemän lasta, *Lauri, Marketta, Jaakko, Juho, Tuomas, Kaisa ja Simo*. Vanhan pariskunnan kuoltua taloa hallitsivat yhdessä lähinnä veljekset Lauri, Tuomas, Jaakko ja Simo. Talon yhteishallinta oli ajoittain täynnä riitoja, joista saa kokonaiskuvan Mikko Moilasan kirjoittamasta sukukirjasta *Kaskimailta kansaksi. Kainuun Moilaset 1600-1800-luvuilla. Gummerrus, Jyväskylä 1995*. Esimerkiksi talon ristiriidoista sopii Jaakko Moilasan vanhin poika Lauri, joka oli seudun lautamies vuoteen 1760 asti, jolloin itse pyysi eroa. Hän joutui aikanaan lähtemään Keinälästä Kettulaan, kun Keinälää jaettiin veljesten kesken. Laurin isä, Jaakko näyttää jotenkin syrjineen perintöasiassa vanhinta poikaansa Lauria, kun ei pitänyt ollenkaan Laurin vaimosta, *Helka Sepättärestä*, joka oli sukuhistorian mukaan "jatkuvasti poikkiteloin ja epäsovia synnyttämässä". Lopulta saamallaan perintörahoilla Lauri osti vanhan kantatilan, Kettulan Kiantajärven itäpuolelta (*Kettula, Kianta 11, myöh. Kokkonieni Ruhtinansalmella*).

Tauriaisyyhteyksien kannalta kaksi tämän perheen poikaa ovat merkittäviä, **Lauri Jaakonp. Moilanen** (1692-1770) ja valtiopäivämieheksi kohonnut talonpoikaisjohtaja **Simo Jaakonp. Moilanen** (1710-1765). Lauri Jaakonpoika Moilanen sai kyllikseen suvun ristiriidoista ja hän hankki perheelleen oman talon, Kettulan. Hän oli avioitunut em. Helka Matint. Sepättären kanssa (1697-1773) ja heillä oli kaksi tytärtä, Helka ja Elina. Tämä merkitsi, että taloon tarvittiin isännäksi kelvollisia vävymiehiä. Tarjokkaita ilmaantuikin tunnettuun taloon, mm. Niilo Tuomaanp. Tauriainen ja Samuel Juntunen. Jälkimmäinen avioitui Elina Moilasan (1719 - 1788) kanssa. He asuivat uudisasukkaina Ruhtinansalmen Saukon talossa v.1765, jolloin Samuel kuoli.

Helka Laurintytär Moilanen (1728-1808) avioitui v. 1750 **Niilo Tuomaanp. Tauriaisen** (1722-1790) kanssa. He jäivät Kettulaan ja tulivat vävyn perheenä talon isänniksi vanhanparin vielä eläessä. Niilon ja Helkan perheen yhteys Lieppoihin oli läheinen, koska Elina Tuomaantytär Lieppa oli Helkan isoäiti. Mikäli pitää paikkansa, että Erkki Liepan tytär oli Perangan Niilo Laurinpojan (s. n. 1620) vaimo, myös Kettulan isännällä, Niilo Tuomaanpojalla oli Lieppojen geeniperimää oman isoisänsä, Perangan Lauri Niilonpojan (s. n. 1655) kautta. Sama Lieppayhteys pätee tietenkin myös kaikkiin Niilo Tuomaanpojan sisaruksiin, joiden jälkeläisiä muutti Suomussalmelta mm. Puolangan Auhonkylän Lehtolaan uudisasukkaiksi ja Pudasjärvelle.

Niilon ja Helkan perheeseen syntyi v. 1751-1775 yhteensä yhdeksän lasta:

<i>Helena</i>	(1751-1789)	<i>puoliso Tuomas Seppänen</i>
<i>Kaarina</i>	(1752-1816)	<i>puoliso Juho Moilanen</i>
<i>Lauri</i>	(1754-1813)	<i>isäntänä Kiannan Rasivaarassa .. mm. Kuhmon ja Oulun sukuhaaran kanta-isiä</i>
<i>Tuomas</i>	(1756-1826,	<i>isäntänä v:een 1825 Kettulassa Kiannalla</i>
<i>Elina</i>	(1759-1829 ?)	
<i>Matti</i>	(1761-1833)	
<i>Marketta</i>	(1763-1833 ?)	<i>puoliso Taavetti Manninen</i>
<i>Niilo</i>	(1768-1785)	
<i>Anna</i>	(1773-1849)	<i>puoliso Antti Juntunen</i>

Perheen poikien kautta Kettulan isännät olivat Tauriaisia 1820-luvun puoliväliin. Sittenkin Kettulassa oli Juntus-isäntiä, mutta emäntien kautta Tauriaisia säilyi talossa.

Elina Liepan ja Jaakko Moilasan poika ja em:n Lauri Moilasan nuorin veli **Simo** (*Simon, Simuna*) **Jaakonpoika** (1710-65) oli nuoruusvuosinaan sotilas, ja tehtävä antoi hyvää potkua hänen uralleen. Sittenkin hän oli talollinen ja maakauppias, joka kohosi sukutalonsa isännäksi ja kotiseutunsa talonpoikien eturiviin ja edusti heitä valtiopäivillä 1. kerran v. 1762. Hänen kuolemansakin sattui valtiopäivämatkalla Tukholmassa v. 1765. Tällaisilla matkoilla viivytettiin puolisen vuotta.

Simo Moilasan perhe liittyi Liepan sukuun myös hänen äitinsä sisaren Marketta Liepan kautta. Tämä ja Niilo Niilonpoika Tauriainen olivat Simon vaimon, **Kaisa** (*Carin*) **Juhont. Tauriattaren** (1727-1795) isovanhemmat. Heidän perheessään oli seitsemän lasta: *Elina, Lauri, Tuomas, Kaisa, Juho Penna, Jaakko ja Simo*. Pikkuserkkutasoa olleiden aviopuolisoiden yhteinen geeniperimän osa tuli siis Lieppojen suvusta.

Kaisa Tauriattaren elämää valtiopäivämiesperheessä

Tauriaisten ja Moilasten suvut kohtasivat valtiopäivämies Simo Moilasan perheessä. Perhe oli silloisen Kiannan ja paljon laajemmankin alueen mahtiperhe 1750-1760-luvuilla. On selvää, että isäntä oli perheessään ehdoton päämies, mutta jotain valtaa ja vaikutusvaltaa isännän asemasta tuli varmasti myös puolison osalle. Kaisa Juhont. Tauriatar sopiikin esimerkiksi silloisen naisen asemasta ja elämästä oman aikansa mahtitalossa, mutta silloisen pikkutalon, torpparin tai mök-kiläisen emännän elämä oli varmasti monessa suhteessa toisenlaista.

Kun erinomainen Moilasten sukukirja antaa mahdollisuuden, siteerattakoon tässä siinä esitettyjä tietoja ja asiakirjoja, jotka valottavat elämää Kiannanniemellä 1700-luvun puolivälissä.

Kurkistetaanpa Kaisan ja Simon huusholliin sen **perukirjan** kautta, joka tehtiin kolme vuotta Simon kuoleman jälkeen. Irtain omaisuus ja talon ohjokset jäivät Kaisa-emännän hoteisiin, kun lapset olivat vielä pieniä ja Kaisa näyttää pitäneen kiinni oikeuksistaan lastensa täysikäisyyteen asti.

Talossa oli 14 lypsylehmää, hiehoja ja vasikoita oli 7, sonneja 2. Hevosia oli kaksi.

Runsas kalastustarpeisto, kaksi nuottaa, toinen yli 100 sylinen eli n. 200 m., 68 harvaa verkkoa, 11 tiheää verkkoa, 44 rysää ja 6 venettä. osoittavat, että suuressa taloudessa käytettiin paljon kalaa.

Rautakaluja oli hyvin paljon: rihlapyssy, 2 vanhaa lukotonta pyssyä, piilukurves, kuusi kirvestä, 5 pääkkökirvestä, kuulavormu, valinkauha, ryykirauta, poikkinainen miekka, kaksi tuohustusrautaa, lehtikeihäs, neliskulmainen keihäs, keritsimet, saksat, lehmänkello, hevosenkello, lampaankello. Kuparinen hatulla ja piipulla varustettu viinapannu tarvittiin viinanvalmistukseen. Lisäksi talossa oli tavallisia kuparikattiloita, messinkikattila, kuusi malmikelloa, messinkipullo, kuusi messinkiketjua ja kaksi pientä messinkistä kynttilälaattaa. Kaksi hopeasormusta ja hopeapikari olivat jalometallikannan edustajia

Simon ensimmäisen Tukholman matkan peruja lienevät olleet: mm. hylkeennahkapäällysteinen kofferttiarkku, pieni tamminen ompelulaatikko ja pullokotelot. Simon vaatekomeroista paljastui seuraavaa: säämiskähousut, uusi hattu, raidallinen vilttihattu, raidallinen kalminkkiröijy, hirvennahkahansikkaat, musta damastilakki, kaksi mustaa samettimyssyä, nahkainen rekiviltti, vanhat punaiset kengät, länsigötalainen reunuspeitto, ja harmaa verkkakauhtana.

Simo oli luku- ja kirjoitustaitoinen, käsittääkseni myös ruotsin ja venäjänkielentaitoinen, joten hän tuli toimeen venäläiskauppureiden kanssa. Opit oli saatu nuorena miehenä sotilasvuosina ja kauppamatkoilla venäläisten kanssa. Perukirjan mukaan talossa oli kirjasto: Raamattu, Wegeliuksen kaksiosainen suomalainen postilla, neljä suomalaista virsikirjaa, Arndtin teos Paradisin yrttitarha, Forsmanin Kärleksmåltid ja suomalainen lakikirja. Rahavaratkin olivat melkoiset: Käteistä rahaa 552 taalaria, varmoja saatavia 2689 taalarin edestä ja epävarmoja saamisia 2881 taalaria, etupäässä karjalaisilta kauppamiehiltä. Simolla itsellään oli velkaa ryssille 363 taalaria.

Kaisa Juhont. Tauriatar oli mennyt itseään 17 vuotta vanhemman miehen kanssa avioon. Kaisa oli nuorena ollut ilmeisen haluttu puolisoehdokas, kun kosijoita oli ollut jo ennen Simoa, joka oli vielä 40-vuotiaana poikamies. Pidän ilmiselvänä, että Kaisa oli luku- ja kirjoitustaitoinen. Kaisalla oli oma menneisyytensä ja aiempi kihlaus Pudasjärveltä olevan talollisen pojan *Juho Säkkinen* kanssa. Kihlaharjoja Kaisa oli pitänyt jo vuoden verran, mutta Kaisa muutti mielensä Simon tullessa vakavasti kosintakuvioihin. Mustasukkainen ja tuhtunut Säkkinen vei Kaisan käräjille, mutta ei ilmestynyt kuitenkaan käräjille ja sai poissaolostaan 2 hopeataalarin sakot ja menetti 20 kupari-taalarin oikeudenkäyntikulut asiamiehelleen.

Kaisa jäi leskeksi nuorena 38-vuotiaana. Hänen lapsensa olivat pieniä Simon kuollessa eikä lesken asema silloin ollut kaksinen. Ehkä valtiopäivämiehen leski oli eri asemassa ja sulhastarjokkaita kylä löytyi. V:n 1768 joulukuussa hän avioitui itseään 10 vuotta nuoremman Antti Karppisen kanssa, josta tuli Keinälän uusi isäntä. Antti lienee ollut talossa asunut entinen sotilas. Aviosta syntyi tytär Anna v. 1770. Talo säilyi Moilasilla ja Jaakosta tuli sen isäntä 1770-luvulla.

Siinä vaiheessa Kaisa ja Antti muuttivat Kaisan kotiin, Vikiön taloon. Talo oli silloin menossa Kaisan isän Johannes Niilonpojan käsistä kokonaan pois. Vikiö luisui Tauriaisilta perheen vaikeuksien takia. Perheen kohtalot 1770-luvulla olivat onnettomia. Aapo (*Aapraham*) Juhonpoika eli Kaisan veli kuoli 1770 kovaan päänsärkyyn ja hänen emäntänsä Kaisa Luukotar 1775. Toisen veljen, Juhon ja Anna Kyllöttären perheen lapset jäivät täysorvoiksi v. 1769-1771. Nuorin Vikiön veljeksistä, Niilo oli kuollut jo aiemmin, 1764.

Näiden tapahtumien jälkeen valtiopäivämiehen leski Kaisasta tuli Vikiön pääisäntä/ ja emäntä. Näin rikkaammat sukulaiset koettivat hieman helpottaa onnettomien läheistensä elämää. Kaisan emännyyttä kesti 1780-luvulle asti, jolloin Vikiö siirtyi Moilasille, joilla ilmeisesti oli jatkuva omaisuutensa kartuttamisen halu. Vikiön isännäksi tuli Kaisan poika Simo, joka oli 1790-luvulla myös Moilasten emätalon Keinälän isäntä. Näin Tauriala/Vikiö "sulautettiin" Moilasten omaisuuksiin. Kuollessaan Kaisa asui taas poikansa talossa Keinälässä, jossa kuoli vanhuuteen 1795 toukokuussa.

Tarina on omalla tavallaan kertomusta siitä, miten asemaltaan ja omaisuudeltaan mahtavampi nousi aina yhteisöstään esille, ja vaikeuksiin joutuneet ja muutenkin köyhemmät joutuivat väistymään ja selviytymään sillä vähällä, mihin parhaiten kykenivät, joskus vaikkapa kerjuulla. Tauriaisten isäntävaltaa Vikiössä kesti näin ollen n. 100 vuotta. Talossa syntynyt Kaisa - tytär joutui katsomaan

talon "kantasuvun" kohtaloa läheltä ja loppuaikoina sen ohjia pidellen - tosin yhdessä uuden miehensä Antin kanssa.

Seudun mahtimiehen Simo Moilasan asema näkyi mm. hänen monista käräjätuistaan. Hänellä oli useita käräjille päätyneitä kaupp- ja velkasuhteita myös sukulaistensa Vikiön isäntien, etenkin Niilo Juhonpojan kanssa. Simo käräjä v. 1753 myös vaimonsa Kaisan perintöosasta, kun piti sitä liian pienenä. Lopulta v. 1754 sovittiin, että Kaisa sai perintönään Vikiöstä 187 taaleria ja Simo oikeuskuluinaan 20 tynnyriä viljaa, puoliksi ohraa ja ruista sekä 90 kuparitaaleria, yhden peltokappaleen ja heinäniityn. Tämän valossa näyttäisi siltä, että myös silloinen Vikiö oli kunnan talo, kun myötäjäisinä kelpasi luovuttaa tällainen omaisuus. Sukulaistalojen kesken riitoja oli myös siitä, että Vikiön sika oli päässyt turmelemaan Simon kaskimaan ruislyhteitä ja Vikiön Juhon koira oli tappanut Simon lampaita. Naapurisopua on siis koeteltu pieneltä näyttävien asioidenkin takia.

Katri (Carin) Pekantytär Tauriatar asioitaan ajamassa

Tästä onkin hyvin luontevaa siirtyä toiseen esimerkkiin tarmokkaista Tauriais-emännistä. **Kaisa Pekant. Tauriattareen**, joka nai sotilas **Matti (Matz) Laurinp. Tauriaisen**, pikkuserkkunsa. Hänen kauttaan havainnollistuu silloisesta yhteisöstä se, että silloin tällöin nainenkin uskalsi nousta suurempiaan ja mahtavampia vastaan omia oikeuksiaan puolustaessaan.

Kaisa Pekantytär oli Keinälän mahtitalon emännän ikätoveri (s. 1722, k.1791). Hänen elämänsä päästään kurkistamaan Moilasten sukukirjan antamien perustietojen kautta esim. Paltamon talvikäräjien (1763) tuomiokirjoista. Hänen puolisonsa Matti Laurinpoika Tauriainen (1699 - 1773) oli nuorena miehenä ammatiltaan sotilas. He olivat avioituneet v. 1738 ja he päätyivät asumaan Vikiön maiden rajalla olleeseen torppaan. Sen oli ilmeisesti rakentanut Pekka (Pehr) Pekanp. Tauriainen (n. 1685-1734), nuorehkona kuollut Kaisan isä. Eräs torpan asukkaista ennen Kaisaa ja Mattia lienee ollut em. naapuritalon poika, Lauri Jaakonpoika Moilanen.

Keinälän isäntä Simo Moilanen suunnitteli tilustensa laajentamista 1760-luvun alussa. Talo oli jaettu veljeksille, Tuomaalle ja Simolle, mutta Simo kykeni laajentamaan tiluksiaan vain kyseisen torpan suuntaan. Simo katsoi, että torppa oli rakennettu ilman lupaa ja että se esti hänen pellonraivaussuunnitelmansa. Niinpä se oli saatava pois tieltä, kun Simo katsoi vielä maksaneensa verotkin po. sotilaan käytössä olevasta torpasta. Tätä sotilasta epäiltiin kaiken kukkuraksi Simon porokarjan verottamisesta eli silloisen mittapuun mukaan suuresta varkausasiasta. Simo halusi päästä torpparistaan eroon.

Liekö Matti-isäntä ollut hieman saamaton, sillä häntä edusti neuvotteluissa Kaisa-emäntä, joka väitti isänsä jo vuosia viljelleen tätä torppaa kylänmiesten suostumuksella. Alkuneuvottelun jälkeen päätettiin tehdä virallinen syyni. Siinä vahvistettiin Kaisan isän Pekan osuus torpan historiassa ja torpan rajat, jotka ulottuivat Keinälän ja Vikiön väliseen maastoon. Vikiö/ Tauriala oli niemen pohjoislaidalla, Keinälä etelälaidalla. Ikävä kyllä, torpan peltotilkut oli Keinälän perintömaan puolella. Rakennuksetkin olivat epäsopivasti osittain Keinälän puolella. Rakennuksista oli kunnossa uudehko pirtti ja pieni ehyt pylväsaitta, mutta kaksi pientä ruokapuotia, sauna, riihi, talli, lato ja navetta olivat hyvin pieniä ja rappiolla. Matti ja Katri halusivat kuitenkin viedä kaikki rakennuksensa mukanaan, jos heidät torpasta hädettäisiin.

Asia meni käräjille, ja Kaisa puolusti asiaansa niin hyvin, että jonkinlainen oikeus tosiaan tapahtui. Kaisa perusteli asemaansa myös sillä, että hekin olivat asuneet torpassaan jo 20 vuotta kenenkään moittimatta. Kaisa kertoi, että he olivat suorittaneet Keinälään kaikki päivätyönsä ja ettei kukaan

toinen kuin Simo ole yrittänyt siihen päivään mennessä ajaa perhettä torpasta pois. Kaisa vaati Simon vaatimusten hylkäämistä. Simo lupasi lunastaa torpan 80 kuparitaalarilla Kaisalta ja Matilta. Asia ei ratkennut ja vaati uuden kärjäkäsitteilyn ja sarjan neuvonpitoa. Vihdoin Tauriaiset suosituivat luovuttamaan torppansa Simolle 100 taalarin maksua vastaan. He saivat myös ottaa mukaansa kaikki rakennukset ja asumisoikeuden seuraavan vuoden lumien sulamiseen asti. Keinälänniemen torpastaan he siirtyivät ensin torppareiksi Röntylään (*Kianta 8*) järven itärannalle. Perheen mukana kulki myös Kaisan äiti Brita Hämälätär joka oli vielä 1772 elossa ja uusissa naimisissa.

Näyte Kaisan tarmosta perheensä puolustamisessa ilmeni myös ns. Simo Moilasan porojen varkausjutussa v. 1759. Simon Oulun matkan aikana olivat hänen lankonsa Vikiön Niilo Tauriainen ja torppari Matti Tauriainen menneet metsälle ja ampuneet Simolle korvamerkityt 4 poroa. Simo oli kuullut Oulussa, että Niilo oli käynyt siellä poronlihakaupalla. Niilo väitti tapauksen olleen täysi erehdys, koska hänellä itselläänkin oli poroja.

Kaisa oli taas puolustamassa miestään ja sanoi Matin olleen vain Niilon apumiehenä päästämässä Niilon poroja muiden porojen sekaan. Niilo oli sitten sanonut, että pitää "muutama laumasta ampuakin vaivan palkaksi" ja näin kaatui vahingossa 4 Simon poroa. Myöhemmin Niilo maksoi Simolle 10 ploatua korvausta, mutta Simo vaati vielä 10 lisää ja vei asian syyskäräjille 1760.

Kaisa taisi olla kyllä juonessa mukana, sillä Simo oli tietävinään, että Kaisa itsekkin oli ollut Oulussa poronlihakaupalla raatimies *Lars Forbukselle* ja että Kaisa ja Niilo olivat jakaneet saamansa rahat keskenään. Kaisa väitti vielä omaa osuuttaan rahoista vain pieneksi osaksi koko summasta, mutta Niilo oli toista mieltä.

Nämä esimerkit 1760-luvun elämästä osoittavat Kaisan olleen tomera nainen ja kuin naaraskarhu perheensä etuja ja kunniaa puolustaessaan. Kaisan ja Matin perhe oli 7-lapsinen ja siihen kuuluivat *Riitta, Matti, Malin, Kaarina, Lauri, Johannes ja Antti*. Kaikki lapset selvisivät aikuisikään ja useimmat elivät 1830-luvulle asti, ainakin neljä jopa yli 80-vuotiaiksi. Tämä näyttää vahvistavan monesta muusta yhteydestä tulevaa havaintoa, että tuon ajan sotilasperheiden lapset selvisivät sitenkin kohtalaisen hyvin elämälle imeväis- ja lapsuusiästään. Näin ollen heidän sukuhaarastaan sikisi myöhemmin melkoinen joukko Tauriaisia.

Lopuksi

Tarinat osoittanevat ensinnäkin sen, että vanha Kiannalle tullut suku Liepat kuuluu läheisesti sekä Tauriaisten että Moilasten suurten sukujen esihistoriaan. Tauriaisten ja Moilasten jälkipolvien kautta Liepan suku liittyy myös muutamien muiden Suomussalmen perussukujen kuten Juntusten, Mannisten ja Seppästen esihistoriaan. On itsestään selvää, ettei edellä kerrottu ole millään muotoa tyhjentävä katsaus Tauriaisten varhaisiin esiäiteihin. Monta muutakin emäntäsukua olisi Tauriaisten esihistoriasta tarjolla samantapaiseen läpivalaisuun esimerkkeinä vaikkapa Keräset, Luukkokset, Räisäset, Materot ja Seppäset.

Toiseksi tarinat osoittavat, että suvun tarinoita kannattaisi koota myös naisten aseman, toiminnan ja saavutusten havainnollistamiseksi. Kiinnostavia ja valaisevia persoonia ja ihmiskohtaloita löytyy naistenkin keskuudesta. Vaikka he olivat yleisesti isäntiin ja miehiin nähden alistettuja ja sivurooleissa, joukosta nousee esimerkkejä, että naiset ja emännät kykenivät täysin miesten lailla hallitsemaan omaisuuttaan ja ajamaan perheensä etuja. Ensi kädessä on annettava tunnustus entisaikain naisille heidän roolistaan kasvattajina ja huoltajina, suurten perheiden äiteinä ja luku- ja kirjoitustaidon juurruttajina valistumattoman rahvaan keskuuteen. Kirkkohon oli oivaltanut valjastaa jo 1600-luvun lopulla perheiden neuvokkaita tyttäriä lukutaidon opettajiksi kodeissaan ja

kotikylänsä pirteissä. Ilman tällaista syrjäkyliinkin ulottunutta verkostoa muutaman lukkarin varassa ollut kansan alkeisopetus olisi toiminut paljon hitaammin ja huonommin tuloksin.

Kokousesitelmän ja edellä olevan tekstin lähteinä on käytetty pääasiassa seuraavia:

<i>Moilanen Mikko</i>	<i>Kaskimailta kansaksi. Kainuun Moilaset 1600-1800-luvuilla. Gummerrus, Jyväskylä 1995.</i>
<i>Tauriainen Juhani,</i>	<i>Kamppailten kiinni korpimaihin Kiannalla, Helsinki 2006</i>
<i>Tauriainen Juhani,</i>	<i>Tauriaisniemen veljesten polkuja ja sukujen solmuja</i>
	<i>Suomussalmen Kiannalla, Helsinki 2007</i>
<i>Tauriainen Juhani,</i>	<i>Taurun suvun ja alkuhistorian jäljillä (artikkeli teoksessa Taurun suku, 2008)</i>
<i>Turpeinen Oiva &</i>	
<i>Hurre Matti</i>	<i>Leipää luonnosta, Keuruu 1992</i>
<i>SSHY:n kuvatieto-</i>	
<i>kannat</i>	<i>Kirkonarkistot, Sotilasasiakirjoja, Läänin- ja voudintilejä ja tuomiokirjoja</i>
	<i>Paltamon pitäjän ja Kajaanin vapaaherrakunnan arkistojen osalta</i>
<i>Kainuun Tauriaisten</i>	
<i>lähtökohta</i>	<i>Suku Forum. Internet-keskusteluaineistoa, erit. Matti Lundin aineistot</i>

LIEPAT, TAURIAISET JA MOILASET

Piirros pyrkii havainnollistamaan tekstissä tarkemmin käsiteltyjä sukujen välisiä sidoksia. Perheitä ei ole esitetty kokonaisuuksina ja kysymysmerkit ovat vailla vastauksia.